

Ольга ЛОБОВА,

доктор педагогічних наук, професор,

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Тематичне планування уроків музичного мистецтва у 3 класі

Стаття містить стислі рекомендації щодо структурування змісту музичної освіти учнів 3 класу згідно з новими нормативними документами.

Матеріал статті допоможе вчителю методично правильно організувати і змістовно провести уроки за підручником О.Лобової "Музичне мистецтво. 3 клас", що виданий за державним замовленням для учнів загальноосвітніх навчальних закладів України (Київ, "Школяр", 2013).

Тематичне планування уроків у третьому класі відбувається на основі Державного стандарту початкової загальної освіти, базової програми з музичного мистецтва для 1–4 класів і варіативної авторської концепції, яка є переможцем Всеукраїнського конкурсу підручників для початкової школи.

Згідно з цією концепцією, у підручниках повністю збережено основні тематичні лінії та обсяг змісту Базової програми, проте передбачено його інноваційне структурування на засадах максимальної відповідності Державному стандарту щодо порядку подання навчального матеріалу:

- 1 клас – музичне мистецтво та його роль у житті людини (пропедевтичне ознайомлення);
- 2 клас – джерела й розмаїття музичних творів; музична мова та розвиток музики;
- 3 клас – провідні музичні жанри (пісня, танець, марш) і прості форми їх втілення;
- 4 клас – основні жанри вокальної та інструментальної музики; зв'язок музики різних жанрів і різних народів.

При цьому різні аспекти взаємозв'язку музики з іншими видами мистецтва та засоби виконання музики послідовно розглядаються протягом усього курсу вивчення музичного мистецтва у початковій школі. Так само наскрізно відбувається й ознайомлення з народною та професійною музикою України.

Навчальний матеріал чітко розподілено за семестрами й доповнено привабливими для дітей назвами тематичних блоків:

Клас	Се- местр	Тематичні блоки	Кількість годин
1	I	Музика – мистецтво звуків	16
	II	Музика навколо нас	19
2	I	Світ музичних творів	16
	II	Мова та розвиток музики	19
3	I	В гостях у пісні	16
	II	Запрошують танець і марш	19
4	I	Стежинами музичних жанрів	16
	II	Мистецтво без меж і кордонів	19

Зміст підручника для 3 класу розширює та поглиблює уявлення учнів про пісню, танець і марш – провідні жанри музики: їх розмаїття, місце та значення у житті людини; сприяє усвідомленню пісенного, танцювального, маршового типів музики як першооснови музичного мистецтва; передбачає ознайомлення з простими музичними формами втілення пісні, танцю і маршу (куплетною, 1-, 2-, 3-частинними, варіаціями, рондо тощо).

Згідно з цим, музична освіта третьокласників конкретизується у двох тематичних розділах: 1 семестр – "В гостях у пісні" (16 год); 2 семестр – "Запрошують танець і марш" (19 год). Відповідно до авторської концепції, зміст навчального матеріалу підручника розташовано таким чином:

• Перший семестр. В гостях у пісні.

Пісня, танець, марш – головні жанри (різновиди) музики. Пісня: особливості, розмаїття, місце та значення у житті людини. Поняття про музичну форму. Будова пісні; куплетна форма. Вокальні виконавські склади і типи співочих голосів. Пісенна музика. Мелодія – основа пісенності. Пісні України: колискові, думи, жартівливі, календарно-обрядові тощо. Обробка народної пісні. Варіації. Гімн України – пісенний символ держави.

• Другий семестр. Запрошують танець і марш.

Танець, його місце у житті людини. Види танцювального мистецтва: класичний, народний, бальний, сучасний танець. Українські народні танці (гопак, козачок, метелиця, аркан тощо). Ознаки танцювальної музики. Пісня-танець. Марш: ознаки, особливості музичної мови. Види маршів, пісня-марш. Основні форми танцювальної та маршової інструментальної музики: одночастинна, двочастинна, тричастинна, варіації, рондо тощо. Пісенність, танцювальність, маршовість – інтонаційна основа музичного мистецтва. Взаємозв'язок і вплив різних типів музики.

Зміст навчального матеріалу передбачає послідовне ознайомлення учнів зі зразками тематично дібраних народних і професійних, сучасних і класичних творів для слухання і виконання, які надають можливість не лише дізнатися про розмаїття пісенних, танцювальних і маршових творів, а й відчувати взаємопроякнення основних типів музики.

Нагадаємо, що ознайомлення з головними типами музики було розпочате ще у 1 класі, у тематичному розділі "Музичні країни", і тривало протягом наступних років навчання, тому вивчення нового матеріалу ґрунтується на попередньому музичному досвіді школярів.

Розподіл навчального матеріалу у підручнику є зручним для використання: кожному уроку відповідає одна навчальна тема, а для тематичного контролю подано 4 комплекси "10 завдань для перевірки знань".

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

Тематичне планування уроків музичного мистецтва у 3 класі відображено у таблиці, яка дозволяє наочно простежити порядок подання навчальних тем, творів для слухання і виконання, введення музичних понять і термінів. При цьому твори для слухання та виконання подаються варіативно, що надає можливість для їх вільного вибору. Наприклад, пісні, запропоновані до кожної навчальної теми, можна обирати за традиційним принципом: вивчення нової пісні – через урок (на вибір учителя та учнів).

Слід враховувати й те, що у таблиці представлено лише провідні види музично-творчої діяльності (сприймання та обговорення музичних творів, розучування і виконання пісень), які є обов'язковими для кожного уроку. "дрібні", проте не менш важливі форми роботи, – вхід до класу і вихід під музику, розспівування, вокальні, ритмічні та пластичні вправи, дидактичні ігри, різні види елементарного музикування тощо – мають бути присутні на кожному або переважній більшості уроків і плануватися вчителем в умовах конкретного навчального процесу.

Тематичне планування уроків музичного мистецтва в 3 класі

І семестр. В гостях у пісні (16 годин)

№ Тема уроку	Ключові знання та навички	Орієнтовний матеріал для сприймання	Орієнтовний матеріал для співу (за вибором)
1. Кличе, зве дзвіночок нас	Правила слухання музики та співу; поняття про музичну форму	Пісні про школу	"Поспішай до школи", муз. В.Лепешка, сл. В.Зінченка
2. Казка про трьох китів	Пісня, танець, марш – головні музичні жанри. Пісенна, танцювальна, маршова музика. Реприза	Д.Кабалевський. "Три кити"	"Кашалотик", муз. Р.Паулса, сл. І.Резника
3. Запрошує пісенний кит	Пісня та її ознаки. Пісенність. Куплетна форма	Ф.Шуберт. "У путь", "Форель"	"Як складається пісенька?" муз. О.Антоняка, сл. А.Орел
4. Творці та виконавці пісні	Народні та композиторські пісні. Обробка народної пісні. Співочі голоси (сопрано, альт, тенор, бас) і ансамблі (дует, тріо, квартет)	Українська народна пісня "Діду мій, дударіку" в обр. М.Леонтовича. Українські народні пісні у виконанні різних голосів (попури)	"Діду мій, дударіку", українська народна пісня (мелодія). "Пісенька горобчика" муз. З.Компанійця, сл. П.Синявського
5. Країна співучих мелодій	Основні види пісень. Пісня без слів. Вокаліз	Ф.Мендельсон. "Пісня без слів"	"Любитель-рибалка", муз. М.Старокадомського, сл. А.Барто
6. Мелодія – основа пісні	Мелодія як основа пісенності	Е.Гріг. "Ранок" П.Чайковський. "Осіньна пісня"	Е.Гріг. "Ранок" (мелодія). "Осінь", муз. О.Зозулі, сл. К.Перелісної
7. Підсумковий урок	"10 завдань для перевірки знань"	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	виконання послівок та пісень за вибором, музично-дидактичні ігри
8. Резервний урок	узагальнення та коригування знань, умінь і навичок	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	різні види музично-творчої діяльності за вибором
9. Головна пісня держави	Гімн, державний гімн	"Державний гімн України", муз. М. Вербицького, сл. П.Чубинського	"Україна", муз. М.Ведмедері, сл. Н.Іванюк
10. Пісні рідного краю	Види українських народних пісень. Пастораль	В.Косенко. "Пасторальна"	"Барви рідної землі", муз. О.Злотника, сл. О.Вратарьова
11. Найперша пісня	Колискова у вокальній та інструментальній музиці. Легато	В.Косенко. "Колискова"	"Ой ходить сон", українська народна пісня. "Колискова школі", муз. і сл. О.Лобової
12. Пісні народної слави	Кобзарська творчість. Дума. Козацькі пісні. Варіації	М.Лисенко. "Дума кобзаря" з опери "Тарас Бульба" М.Різолі. Варіації на тему української народної пісні "Іхав козак за Дунай"	"Іхав козак за Дунай", українська народна пісня
13. Коли пісня жартує	Жартівливі пісні, частівки	Р.Щедрін. "Пустотливі частівки"	"Грицю, Грицю, до роботи", українська народна жартівлива пісня
14. Пісенний календар	Календарно-обрядові пісні. Колядки й щедрівки	українські народні колядки та щедрівки	"Ой, щедрівко", муз. І.Островерхого, сл. В.Кленца. "Вітаємо з Різдом", муз. С.Ткачука, сл. Л.Вахняк
15. Підсумковий урок	"10 завдань для перевірки знань"	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	виконання послівок та пісень за вибором, музично-дидактичні ігри
16. Резервний урок	узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	різні види музично-творчої діяльності за вибором; концертне виконання пісень

ІІ семестр. Запрошують танець і марш (19 годин)

№, тема уроку	Ключові знання та навички	Орієнтовний матеріал для сприймання	Орієнтовний матеріал для співу (за вибором)
1	2	3	4
1. Як крокує музика	Музичний метр, сильні та слабкі долі. Дводольний і тридольний метри. Метроритм	П.Чайковський. "Вальс сніжинок", "Марш" із балету "Лускунчик"	"Чому ведмідь взимку спить", муз. Л. Кніпера, сл. О.Коваленкова
2. Країна Загадкових Ритмів	Танець, танцювальна музика. Поняття про музичний розмір	Е.Гріг. "Танець ельфів", "Похід гномів"	"Танок", українська народна пісня. "Чобітки мої червоні", муз. і сл. А.Житкевича
3. Танцювальні ритми України	Народні танці. Танці українського народу (гопак, козачок, метелиця, аркан, коломийка, шумка). Поняття про тактування	"Козачок" з Симфонії невідомого автора початку ХІХ ст. М.Мусоргський. "Гопак" (з опери "Сорочинський ярмарок"). "Метелиця", український народний танець	"Гарний танець гопачок", українська народна пісня. "А метелиця", муз. О.Зозулі, сл. В.Ярмуша
4. Царство народних танців	Танцювальна музика різних народів. Лезгинка, полька	М.Глінка. "Лезгинка" (з опери "Руслан і Людмила"). "Полька", чеський народний танець	"Дід Андрій", румунська народна пісня. "Полька", чеська народна пісня
5. Царство бальних танців	Бальні танці. Менует, вальс, мазурка, полонез. Загальне уявлення про латиноамериканські танці.	Менует і вальс на вибір "Мазурка", польський народний танець Ф.Шопен. "Полонез" ля мажор Попурі – танці Латинської Америки (самба, румба, джайв, пасодобль, ча-ча-ча)	"Зозуля", польська народна пісня
6. Чарівний світ балету	Балет. Класичний танець як основа балету. Дво- та тричастинна форми. Кадриль	П.Чайковський. "Танець маленьких лебедів" (з балету "Лебедине озеро"), "Вальс квітів" (з балету "Лускунчик") "Кадриль", російський народний танець	"У кожного свій музичний інструмент", естонська народна пісня
7. Танець плюс пісня	Пісня-танець. Камаринська, бариня, бульба	П.Чайковський. "Камаринська" (з "Дитячого альбому") Російська бариня та білоруська бульба	"Подольночка", українська народна пісня
8. Танцювальний карнавал	Танцювальна музика (узагальнення)	Фрагменти прослуханих раніше і невідомих дітям танців (попурі) Сучасна танцювальна музика для дітей	"Матусю рідненька", муз. В.Гребенюка, сл. Л.Височин
9. Підсумковий урок	"10 завдань для перевірки знань"	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	виконання поспівок та пісень за вибором, музично-дидактичні ігри
10. Резервний урок	узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	різні види музично-творчої діяльності за вибором; концертне виконання пісень
11. Країна Чітких Кроків	Марш. Маршова музика. Пунктирний ритм	Д.Кабалевський. "Три варіанти маршу"	"Раз, два, три, чотири", українська народна лічилка. "Пісня про барабанщика", муз. Р.Рустомова, сл. В.Товаркова
12. Музика мужніх людей	Виникнення маршу. Марш як основний жанр військової музики. Пісня-марш.	Ф.Шуберт. "Військовий марш" О.Александров. "Священна війна" С.Чарнецький. "Ой у лузі червона калина" В.Белій. "Орлятко"	"Гей, розвивайся, дуб зелененький", українська народна пісня

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
13. Марші української землі	Марші у народній і професійній музиці України	Є.Адамцевич. "Запорозький марш" Українська народна пісня	"Гей, там на горі Січ іде", стрілецька пісня
14. Парад маршів	Основні види маршів. Маршовість	"Засвіт встали козаченьки" П.Майборода. "Марш" Ф.Мендельсон. "Весільний марш" М.Блантер. "Футбольний марш"	"Семеро гномів", муз. і сл. А.Житкевича
15. Марш на театральній сцені	Маршова музика в опері й балеті	Ж.Бізе. "Марш тореадора" М.Глінка. "Марш Чорномора"	"А вже весна", українська народна пісня в обр. М.Лисенка
16. Карта Країни Маршів	Розмаїття маршової музики (узагальнення). Концертний марш. Рондо	В.А.Моцарт. "Турецький марш"	"Вийшли в поле косарі", українська народна пісня
17. Музичні кити відкривають кордони	Пісня, танець і марш як основа музики (узагальнення). Поєднання різних типів музики	Р.Щедрін. "Ніч", "Золоті рибки", "Цар Горох" (з балету "Горбоконики")	"Дружать діти всіх країв", муз. Д.Львова-Компанійця, сл. В.Вікторова. "Лине музика літа", муз. і сл. О.Лобової
18. Підсумковий урок	"10 завдань для перевірки знань"	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	виконання поспівок та пісень за вибором, музично-дидактичні ігри
19. Резервний урок	узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	різні види музично-творчої діяльності за вибором; концертне виконання пісень

Плануючи уроки музичного мистецтва за поданою таблицею, слід мати на увазі, що:

- запропонований план є орієнтовним, тобто вчителю надається право вносити зміни в розподіл часу на вивчення розділів або тем, залежно від дидактичних завдань, методичних пріоритетів і рівня підготовленості учнів певного класу;

- усі навчальні теми пов'язані між собою логікою введення до світу музичного мистецтва, а деякі з них мають наскрізний розвиток протягом усього курсу навчання, поступово збагачуючись і відкриваючи перед школярами нові підходи та взаємозв'язки;

- дидактична насиченість підручника дає змогу визначити педагогічно доцільний обсяг тематичного матеріалу, оптимально добирати і творчо використовувати музичний репертуар для слухання та виконання;

- запропоновані музичні твори для слухання та виконання є орієнтовними та можуть бути замінені іншими (у тому числі етнорегіональними), спрямованими на розкриття тематичного змісту;

- особливу увагу слід приділяти достатньому розмаїттю музично-творчої діяльності учнів, тому урок має складатися з короткотривалих, різнофункціональних і різноформатних видів і форм роботи;

- поданий тематичний план розраховано на одногодинне тижневе навчальне навантаження з музичного мистецтва; збільшення кількості годин (за рахунок варіативної частини типового навчального плану) дає змогу вивчати предмет глибше.

Більш детальну інформацію щодо організації та тематичного планування музичної освіти третьокласників, зокрема за підручником "Музичне мистецтво", подано у *методичному посібнику "Уроки музичного мистецтва в 3 класі"* (Київ, "Школяр", 2014). У цьому виданні проаналізовано основні положення документів, які визначають зміст і особливості організації музичного навчання у початковій школі; подано рекомендації щодо структуривання тематичного матеріалу і методичні поради щодо опрацювання навчальних тем підручника.

Додатком до посібника є *фонохрестоматія*, що містить аудіозаписи музичних творів для слухання та виконання відповідно до змісту підручника "Музичне мистецтво, 3 клас".

Разом з *підручником і робочим зошитом* ці матеріали продовжують серію навчально-методичних комплектів з музичного мистецтва для учнів 1–4 класів, які сприяють формуванню музичної культури, різнобічному розвитку і вихованню дітей.

